

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
dr JOVAN ĐURAŠKOVIC

ISHODI UČENJA

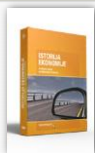
Nakon izučavanja predmeta **Razvoj ekonomske misli**, student će biti u prilici da:

- *Analizira i objasni najvažnije ekonomske teorije i ideje koje su odlučujuće uticale na tokove ekonomske istorije u prošlosti;*
- *Objasni ulogu i značaj ekonomskih ideja u prelomnim društvenim događajima od razvoja pretklasičnih koncepcija do današnjih dana;*
- *Idejno i teorijski objasni osnovne analitičke elemente različitih ekonomskih fenomena i procesa;*
- *Analizira karakter ekonomske politike u pogledu uticaja dominantne ekonomske doktrine itd.*

INFORMACIJE O PREDMETU

Osnovna literatura

- Jakšić M., Praščević A., *Istorija ekonomije*, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd, 2007/2015.



Dodatna literatura

- Glišević-Rakčević, N., *Razvoj i osnove savremene ekonomske misli*, Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.
- Snowdon B., Vane H.R., *Modern macroeconomics – Its Origins, Development and Current State*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, 2006.
- Ekelund R.B., Hébert R.F., *Povijest ekonomske teorije i metode*, treće izdanje, MATE, Zagreb, 1997.

OBLICI PROVJERE ZNANJA I OCJENJIVANJE

- ✓ **Aktivnost na časovima** 20 poena
- ✓ **Kolokvijum** 35 poena
- ✓ **Završni (usmeni) ispit** 45 poena

Na usmenom ispitu se odgovara cjelokupno gradivo!

Napomena: Studenti koji prije usmenog ispita ostvare min 50 poena oslobođeni su jednog ispitnog pitanja po izboru.

PLAN RADA (I dio – kolokvijum)



PLAN RADA (II dio)



EKONOMSKA MISAO
je odraz
EKONOMSKE
STVARNOSTI

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI



Hamurabijev zakonik
MESOPOTAMIJA
(XVIII vijek p. n. e)



Arthashastra
INDIJA
(IV vijek p. n. e)

Nastajanje ekonomske misli na ISTOKU

MENCIJE (Meng Ce, KINA, IV vijek p. n. e)

- Uslov napretka je humano upravljanje državom: **niži porezi, razvoj prosvjete i trgovine**
- Zdrav društveni sistem ostvaruje se:
 - vaspitanjem (**odgovarajućom ekonomskom politikom**) i
 - periodičnim smjenama vladara i dinastija (**Mandat Neba**).

Grčka i Rim

- Osnovna privredna grana

POLJOPRIVREDA

- Osnovna proizvodna jedinica

DOMAĆINSTVO

- Radna snaga

ROBOVI

GRČKA

HOMER (Hómēros, VIII vijek p. n. e)

- Bogati predodređeni da se bave „umnim“ a siromašni „fizičkim“ radom (**trgovina povećava bogatstvo aristokratije**)
- **Privatna svojina** nad zemljom, stokom, zlatom i robovima

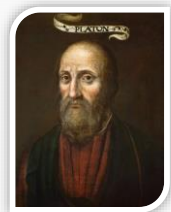
KSENOFONT (Ksenophon, 427-354. p. n. e)

- Fizičkim radom se bave robovi, a organizacijom slobodni građani
- Zastupao je naturalnu privredu, ali i **istakao važnost podjele rada**

GRČKA

PLATON je tragao za optimalnim političkim i ekonomskim poretkom

- Bio je **zagovornik podjele rada**
- Specijalizacija stvara međusobnu zavisnost, a međusobna zavisnost uspostavlja međusobnu razmjenu
- Protivnik je privatne svojine i trgovine, jer su **vrлина i bogatstvo nespojivi** (najljući protivnik materijalizma)



Plátón
(427-347. p. n. e)

GRČKA

PLATON je zagovarao „**klasnu specijalizaciju**“

radnici treba da rade, vojnici da čuvaju društvo, a vladari (filozofi) da vladaju!

- U svom radu *Država*, Platon prezentuje koncepciju idealne države u kojoj vlada elita, a koju čine **tri staleža**:

FILOZOFI
(VLADARI)

POLJOPRIVREDNICI

RATNICI

- Optimalna država je rigidna, statična, idealna situacija, a **profit i kamata su prijetnje statusu quo**

GRČKA

ARISTOTEL je razlikovao **ekonomiju** od **hrematistike**

- **Ekonomija** je prirodno bogaćenje unutar domaćinstva koje ima granice
- **Hrematistika** je robno bogaćenje izvan domaćinstva koje nema granica

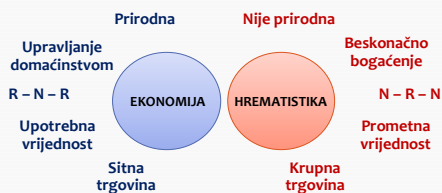


Aristotelés
(384-322. p. n. e)

„Domaće gazdinstvo nije isto što i hrematistika...hrematistika daje sredstva, domaće gazdinstvo ih upotrebljava“

GRČKA

Hrematistika ima za cilj pribavljanje bogatstva za pojedinca
Ekonomija ima za cilj pribavljanje dobara za zadovoljenje potreba



GRČKA

Aristotel o novcu „...u pogledu razmjene, presudan značaj, stvarno, ima ta vrsta pravičnosti koju nazivamo **reciprocitetom**...zato baš treba naći neko sredstvo koje će omogućiti upoređivanje svih predmeta koji se razmjenjuju: **to baš i jeste uloga novca...on je mjerilo svega**“

5 KREVETA = 1 KUĆA

A – KUĆA

B – 10 MINA (srebrni novac)

C – KREVET

Ako je $A = \frac{1}{2} B \Rightarrow A = 5 \text{ mina}$

Onda je $A = 5C$
tj.

Ako je $C = \frac{1}{10} B \Rightarrow C = 1 \text{ mina}$

5 KREVETA vrijedi kao 1 KUĆA

GRČKA

Aristotel je objasnio dvostruku ulogu zlata-novca, kao:

a) **Sredstva razmjene**

b) **Blaga** koje se akumulira

- Novac je nastao radi razmjene, pa je svako korišćenje u druge svrhe neprirodno – **Aristotel je protiv zelenašenja**, koje je najviše protivno prirodi!
- Za razliku od Ksenofonta i Platona, on je **zagovornik robne proizvodnje**

GRČKA

- **Etičko opravdanje ropstva?**

„NIŽA SU VRSTA PO PRIRODI ROBOVI i bolje je za njih, kao i za sve inferiorne vrste, da budu pod vladavinom gospodara...Zapravo **UPOTREBA ROBOVA I DOMAĆIH ŽIVOTINJA NE RAZLIKUJE SE MNOGO.**“

„I opet, **MUŠKARAC JE PO PRIRODI SUPERIORAN, A ŽENA INFERIORNA; PRVI UPRAVLJA, DRUGIMA SE UPRAVLJA**; to se načelo, nužno, proteže na čitav ljudski rod.“

- Bez nadnice i kamate nije bilo moguće ponuditi teoriju cijena!
- Jedino pitanje: **da li su cijene pravedne?**

RIM

Najveći doprinos starih Rimljana ekonomiji jeste

INSTITUCIJA PRIVATNOG VLASNIŠTVA

RIM

KATON (Marcus Postius Cato, 234-149 p. n. e)

- Rimski pisac i krupni robovlasnik opisivao je efikasnost surove eksploatacije robovskog rada kroz načelo „**zavadi pa vladaj**“

BRAĆA GRAH (Tiberio & Gaio Gracchi, II vijek p. n. e)

- Kao narodni tribuni i reformatori braća Grah predstavljaju „svijetlu tačku u istoriji antičke ekonomske misli“
- Zahtijevali su agrarnu reformu i **predlagali da se državna zemlja podijeli rimskim građanima i bezemljašima**

VARON (Marcus Terentius Varro, 116-27 g. p. n. e)

- Podjela oruđa na: nijema oruđa (**inventar-sredstva**), oruđa koja puštaju neartikulisane zvuke (**radna stoka**) i oruđa koja govore (**robovi**)

Srednji vijek

(V – XV vijek)

Ekonomska misao – SREDNJI VIJEK

- Dominantni oblik ekonomske organizacije

FEUDALIZAM

- Osnovna proizvodna jedinica

VLASTELINSTVO

- Radna snaga

KMETOVI

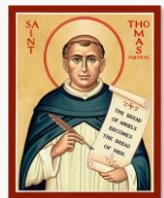
Ekonomska misao – SREDNJI VIJEK

- Dva glavna faktora koja Srednji vijek odvajaju od grčke antike su:
 1. **doktrinarno jedinstvo** (sholastička ekonomija) i
 2. **širenje tržišnog mehanizma.**
- Ponovno **nametanje etike ekonomiji** (najvažnije pitanje – *uloga novca i kamate* u odnosu na moralne norme)
- Najvažnija karakteristika učenja – **moralizam.**
- Najistaknutiji predstavnici su **SHOLASTICI** – **srednjevjekovni teolozi**

Ekonomska misao – SREDNJI VIJEK

TOMA AKVINSKI, kao najbitniji predstavnik Kanonista, **pokušao je da aristotelovsko nasljeđe integriše u Hrišćanstvo.**

- Postoje tri reda istine:
 1. **Božanski zakoni** („otkrovenje“)
 2. **Prirodni zakoni** („univerzalije“)
 3. **Pozitivni zakoni** (konvencije)



Thomas Aquinas
(1225-1274)

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

- Najznačajnija koncepcija **pravedne cijene** (*prirodno svojstvo dobra*)
- **Grieh uzure (kamate)**... „da je po sebi nepravedno primati uzuru za pozajmljeni novac, jer to znači prodavati nešto što ne postoji“
- **Privatna svojina kao prirodno pravo**... „niko ne može imati neko pravo koje druge lišava prava na dobra“

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

MARTIN LUTER je osnivač protestantizma u Njemačkoj

- Zalagao se za **naturalnu privredu**
- Borio se **protiv zelenaškog i trgovačkog kapitala**



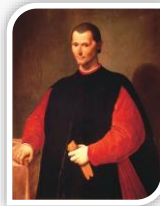
Martin Luther
(1483-1546)

„...postoje neki koji ne žele da prodaju robu za gotov novac, već samo na kredit, kako bi ostvarili veće zarade. Primjećujem da je ovaj način poslovanja – protiv volje božje protiv razuma i poštenja i dolazi iz očigledne bezobzirnosti i pohlepe“

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

MAKIJAVELI je ideolog italijanske trgovačko-manufakturne buržoazije

- Borio se za ujedinjenje Italije, *nacionalna država* nasuprot pojedinačnim interesima gradova i feudalaca
- **Čuvanje privatne svojine je najmoćniji od svih čovjekovih interesa**
- „Ljudi će prije zaboraviti očevu smrt nego gubitak imovine...ljudi više cijene bogatstvo nego poštovanje“



Niccolò Machiavelli
(1469-1527)

Feudalizam

Merkantilizam
(XV – XVIII vijek)

Liberalizam

Merkantilizam – kontekst

• Ekspanzija spoljne trgovine i razvoj trgovačkog kapitalizma

ŠPANJA

- Bogati rudnici srebra i zlata u kolonijama
- Strogo regulisan novčani promet

FRANCUSKA

- Razvoj manufakture
- Snažna intervencija države KOLBERIZAM

ENGLESKA

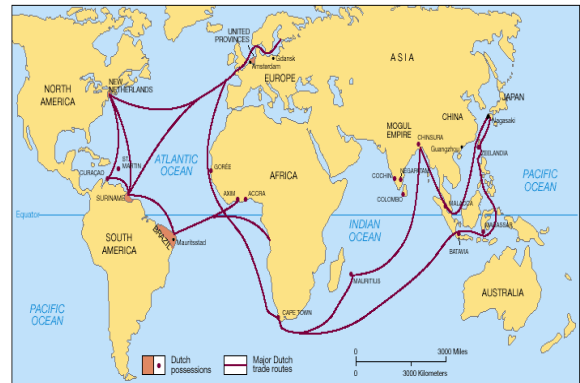
- Stvara se kolonijalno carstvo
- Privilegije i monopoli za trgovce

HOLANDIJA

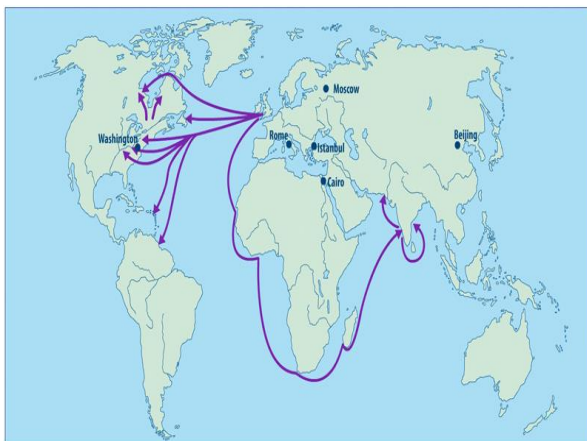
- Vodeće mjesto u spoljnoj trgovini
- Subvencije trgovcima

PRUSKA

- Državni paternalizam
- Bogaćenje kneževske blagajne KAMERALIZAM



Dutch Trade Routes, ca. 1650. The Dutch were the greatest commercial nation of the seventeenth century.



Merkantilizam – kontekst

1. **Ogroman priliv zlata i srebra** (otkriće Amerike i dalekog istoka, Colombo i Vasco da Gama)
2. **Veliki rast cijena** (manifestacija $MV=PY$)
3. **Podsticaj trgovine i tržišta**
4. **Jačanje nacionalne države i moći vladara**

Merkantilizam

- Merkantilizam je **prva škola ekonomske misli**
- Merkantilizam se oslanjao na državu, a država na merkantilističku politiku
- Postojala je homogenost nacionalnih ekonomskih politika, ali nije postojao teorijski sistem
- **Dva centra moći – trgovci kapitalisti i monarh** (Materijalne stvari postaju cilj ljudske aktivnosti)

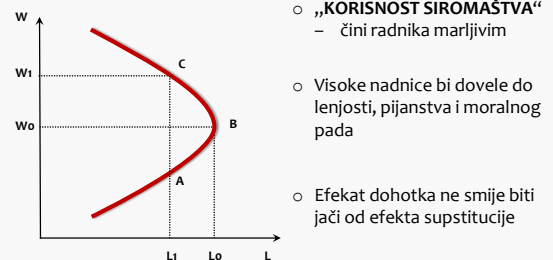
Merkantilizam

- **Raskid sa etičkim postulatima** Aristotela i Tome Akvinskog (kamata legitimna, pravedna cijena van fokusa)
- Negativan odnos prema cjenovnoj konkurenciji – **stvaranje monopola/korporacija** (pr. Istočno-indijske kompanije)
- **Interes trgovaca = interes monarha = nacionalni interes**

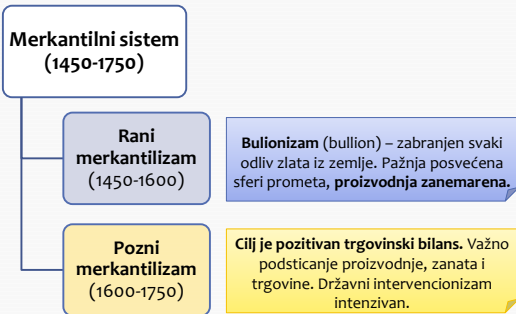
Merkantilističke ideje



Merkantilističke ideje



Merkantilizam – dvije faze (prema A.Smitu)



Predstavnici merkantilizma – Britanija

Tomas MAN (Thomas Mun, 1571-1641) je čuveni londonski trgovac i jedan od rukovodilaca Istočno-indijske kompanije



Predstavnici merkantilizma – Britanija

Njegovu knjigu *Blago Engleske od spoljne trgovine* Marks smatra „merkantilističkim jevandjeljem“

„Mi se možemo držati pravila da godišnje prodajemo strancima svoje robe za veću sumu nego što mi trošimo njihove robe...**Zaključili smo da 25% smanjenja cijene nekih roba, može povećati 50% prodatu količinu...**Ali kada ih **jeftinim proizvodima istisnemo** iz ovog poduhvata i kada **kasnije ponovo obnovimo našu visoku cijenu**, opet ćemo moći da se koristimo ranijim sredstvima.“

Predstavnici merkantilizma – Britanija

- **Osnovna uporišna tačka** za merkantiliste je **zanatstvo!**
- **MAN** je posebno naglašavao dobit od prerade sirovina i izvoza gotovih proizvoda (sa domaćim prekomorskim prevozom)
- Kao pozni merkantilista, Man je pravio razliku između **novca i kapitala** (akumulacija kapitala kroz trgovinu)

Predstavnici merkantilizma – Francuska

BODEN (*Jean Bodin*, 1530-1596) francuski političar i ekonomista koji utemeljuje **kvantitativnu teoriju novca**.

- Glavni uzrok rasta cijena je **obilje zlata i srebra!**

MONKRETIEN (*Antoine de Montchrétien*, 1575-1621) je najvažniji predstavnik francuskog merkantilizma

- U knjizi **Traktat političke ekonomije**, Monkretien je izrazio potrebu za čvrstim uvoznim restrikcijama



Predstavnici merkantilizma – Francuska

KOLBER

(*Jean-Baptiste Colbert*, 1618-1683) ministar finansija u doba Luja XIV pune 22 godine

Merkantilizam u Francuskoj poznat pod nazivom **Kolberizam**

Kao radikalni merkantilista **kreirao veoma intervencionističku politiku** u svim oblastima privređivanja



Predstavnici merkantilizma – Francuska

- Kolber **afirmisao državne subvencije** na unutrašnjem planu i **visoke carine** na uvoznu robu

„potrebno je obnoviti i stvoriti sve industrije, čak i luksuza; ustanoviti zaštitni sistem na carinarnicama... **smanjiti fiskalne smetnje štetne po stanovništvo... razviti vojno pomorstvo** radi zaštite trgovačkih brodova... samo trgovina i sve što je vezano za nju može da stvori veliko dejstvo privlačenja novca... mislim da se lako možemo složiti o principu da **samo izobilje novca u jednoj državi čini njenu veličinu i moć**“

Predstavnici merkantilizma – Italija i Španija

SERA (*Antonio Serra*, 1580-1645) je italijanski pravnik i ekonomista koji doktrinu merkantilista utemeljuje na **neraskidivoj vezi između trgovine i zanata**

- Potrebna državna intervencija kao podrška zanatstvu, ali nije poželjna u monetarnoj sferi

UZTARIZ (*Jerónimo de Uztáriz*, 1670-1732) je španski merkantilista; objasnio ideje u knjizi *Teorija i praksa trgovine i mornarice*

- Smanjiti sva poreska opterećenja domaćoj manufakturi
- Dao doprinos analizi međunarodne trgovine (**ideja platnog bilansa**)

Predstavnici merkantilizma – Rusija

KRIŽANIĆ (*Juraj Križanić, 1618-1683*) južnoslovenski merkantilista, teolog i političar u službi ruskog cara.

- Tri faktora bogatstva naroda: **zanati, trgovina i državna politika.**
- „*Da car vladar vodi u svoje ime i preuzme u svoje ruke svu trgovinu sa inostranim narodima*“

POSOŠKOV (*Ivan Tahinovič Posoškov, 1652-1726*) ruski merkantista i ideolog mlade trgovačke buržoazije

- Značaj državne kontrole nad trgovinom
- **Zanatstvo i trgovina nijesu privatne djelatnosti**

Doprinosi merkantilizma

1

- **Oslobodili su ekonomiju etičko-religiozne dimenzije** (Aristotel i T.Akvinski) i postavili joj racionalne osnove

2

- „Domaću ekonomiju“ zamjenjuje „politička ekonomija“

3

- Prvi **formulisali kvantitativnu teoriju novca**

4

- Dali ekonomiji **koncept trgovinskog bilansa**

Kritika merkantilizma

- Merkantilizam je **više koncepcija ekonomske politike**, nego li zaokružen teorijski sistem

NOVAC JE BOGATSTVO, ALI NIJE I JEDINI OBLIK BOGATSTVA

NOVAC JE IZVOR BOGATSTVA POJEDINCA,
ALI NIJE IZVOR BOGATSTVA NARODA

DALI APSOLUTNI PRIMAT MONETARNIM AGREGATIMA
U ODNOSU NA REALNE

ZANEMARILI IDEJU SPECIJALIZACIJE I KOMPARATIVNU PREDNOST

Merkantilizam

Fiziokratizam
(XVIII vijek, Francuska)

Klasična
politička
ekonomija

Fiziokratizam

- U drugoj polovini 18. vijeka nastao veoma inovativan francuski doprinos ekonomskoj misli
- Fiziokratizam (fizio-priroda, kratos-vladavina) je jedna od najhomogenijih ekonomskih škola, poznata i kao **Škola ekonomista**
- U središtu ekonomskog koncepta – **poljoprivreda kao jedina produktivna djelatnost**

Fiziokratizam – kontekst

- **Merkantilistička politika** zapostavljala poljoprivredu (vlasništvo nad zemljištem, autput, cijene-podsticanje izvoza, nadnice, porezi itd)
- **Prodor kapitalizma na selo** i pojava novih društvenih aktera – zakupaca (*fermier*) i intelektualno oslobađanje od merkantilističkog intervencionizma
- Fiziokrate prihvataju prosvijećeni apsolutizam

Fiziokratizam – osnovni postulati

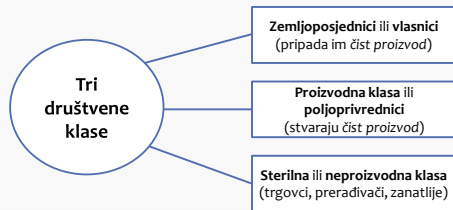
- 1) Osnovno polazište fiziokratije je da ekonomskim ponašanjem vlada **zakon prirode** („*droit naturel*“)
- 2) Izuzetno važna **zaštita privatnog vlasništva** koje proizilazi iz individualnog prava **kao prirodnog prava**
- 3) Vodeće pravilo u vladanju je **neintervencionizam** *Laissez faire, laissez passer* - *Laissez faire de la nature*. („*Neka stvari idu svojim tokom. Sloboda prirodi.*“)

Fiziokratizam – osnovni postulati

- Fiziokrate **izvor bogatstva vide u poljoprivrednoj proizvodnji** koja jedina stvara **čist (neto) proizvod** („*produit net*“)
- Fiziokratska politika – podsticaj akumulacije kapitala i razvoja poljoprivrede poreskom reformom
- **Porez jedino može biti plaćen iz neto proizvoda**, tj. iz prihoda zemljoposjednika

Fiziokratizam – osnovni postulati

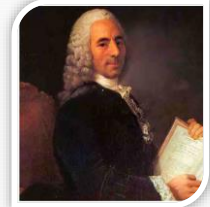
- Društvene klase – nosioci procesa reprodukcije



Fiziokratizam – predstavnici

Fransoa KENE je intelektualni vođa fiziokratske ekonomske škole

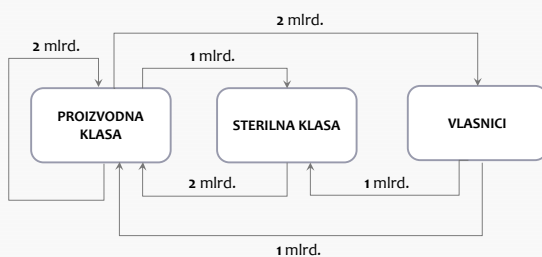
- Bio je lični ljekar Luja XV
- „Poljoprivreda je izvor sveg bogatstva države i bogatstva svih građana“
- Tri centralne ideje:
 - ČIST PROIZVOD,
 - EKVIVALENTNOST RAZMJENE,
 - ANALIZA REPRODUKCIJE.



Francois Quesnay
(1694-1774)

Fiziokratizam – predstavnici

Keneov model reprodukcije
(Ekonomske tablice – *Tableau economique*)



Fiziokratizam – predstavnici

Fransoa KENE – načela ekonomske politike

Zemlja jedini izvor bogatstva	Jedinstvo vlasti
Umnožavanje stoke	Bezbjednost svojine
Dobra cijena	Ne smije biti štetnog poreza
Jeftinoća je štetna za narod	Staranje o javnim izdacima
Suzbijanje raskoši	Slobodan izvoz domaćih proizvoda
Potpuna sloboda utakmice	Dohodak ne smije da izade iz zemlje, ako nije nečim zamijenjen
Povećanje dohotka je važnije od povećanja stanovništva	Ne smije biti sterilnih ušteda

Fiziokratizam – predstavnici

An Rober Žak TIRGO (Robert Jacques Turgot, 1727-1781) je francuski državnik aristokratskog porijekla

- **Pronalazač** jednog od fundamentalnih ekonomskih zakona – **Zakona o opadajućim prinosima** – ukupni proizvod raste ali sve sporije...

„Proizvodnja pretpostavlja avanse; ali jednaki avansi u zemaljama nejednake plodnosti daju veoma različite proizvode...**ako se avansi budu povećavali preko jedne tačke, proizvodnja će se još povećati, ali manje i uvijek sve manje**, sve dok povećanje avansa ne bude apsolutno ništa dodalo proizvodu, **pošto je plodnost zemlje iscrpljena** i vještina ne može ništa da pomogne“

Fiziokratizam – predstavnici

Du Pont de Nemur (P.S. du Pont de Nemours, 1739-1817) francuski političar i ekonomista koji je **prosvjećivao javnost idejama fiziokratije**

Mersije de la RIVIJER (Mercier de la Riviere, 1720-1793) propagator fiziokratskih ideja

- Pripisuje mu se **ideja o „prirodnom poretku“**
- U najvažnijem djelu *Prirodni i bitni poredak političkih društava* zastupa interese nastupajuće buržoazije i **promoviše ideale slobodne konkurencije**

Fiziokratizam – predstavnici

Viktor MIRABO (Victor Riqueti Mirabeau, 1715-1789) je francuski ekonomista koji je smatrao da je poljoprivredna proizvodnja po kineskom modelu ideal fiziokratskog prirodnog poretka

- Istupio je protiv zemljoposjednika feudalaca i kraljeve ekonomske politike
- Zalagao se za **održavanje sitnog posjeda**
- **Pristalica državnog neintervencionizma** i definisanja **JEDINSTVENOG POREZA – na „čist proizvod“**

Doprinosi fiziokrata



IZVORI BOGATSTVA SE PREMJEŠTAJU IZ SFERE PROMETA U SFERU PROIZVODNJE



IDEJA O NETO PRODUKTU PRVI JE OBLIK VIŠKA POTREBNOG ZA DRUŠTVENU REPRODUKCIJU



PODJELA DRUŠTVA NA KLASIJE – NOSIOCI REPRODUKCIJE



IDEJA O EKVALENTNOSTI RAZMJENE



NEOPHODNOST ODRŽAVANJA RAVNOTEŽE MEĐU SEKTORIMA



ZAKON O OPADAJUĆIM PRINOSIMA

Merkantilizam vs. Fiziokratizam

- | | |
|---|--|
| 1) Bogatstvo se sastoji u NOVCU | 1) Bogatstvo se sastoji u UPOTREBNIM VRIJEDNOSTIMA |
| 2) Izvor bogatstva je u SPOLJNOJ TRGOVINI | 2) Izvor bogatstva je u POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI |
| 3) Osnovni oblik kapitala je TRGOVAČKI KAPITAL | 3) Osnovni oblik kapitala je PROIZVODNI KAPITAL |
| 4) Višak vrijednosti se javlja u obliku KAMATE | 4) Višak vrijednosti se javlja u obliku RENTE |
| 5) Razmjena je NEEKVIVALENTNA | 5) Razmjena je EKVIVALENTNA |
| 6) Politika INTERVENCIONIZMA | 6) Politika LAISSEZ FAIRE |

Merkantilizam

Fiziokratizam

KLASIČNA POLITIČKA EKONOMIJA

Socijalistička
misao

KLASIČNA EKONOMIJA

U ŠIREM SMISLU

obuhvata sve ekonomiste osim kejnzijanaca

U UŽEM SMISLU

skup ekonomskih ideja koje vode porijeklo od rodonačelnika škole
ADAMA SMITA

Klasičarske *ideje dominirale u vrijeme liberalnog kapitalizma*
od posljednje četvrtine 18. vijeka do 70-ih godina 19. vijeka

NAJISTAKNUTIJI PREDSTAVNICI

William PETTY (1623-1687)
Pierre BOISGUILBERT (1646-1714)

Adam SMITH (1723-1790)
David RICARDO (1772-1823)
Simonde de SISMONDI (1773-1842)

KLASIČNA EKONOMIJA – osnovna načela

1. Klasična politička ekonomija **istupa u ime interesa nastupajuće industrijske buržoazije**
2. Polaznu tačku analize klasične ekonomije čini **kritika i napuštanje merkantilističke ekonomske teorije i politike**
3. Definitivno prenošenje ekonomskih istraživanja **iz sfere prometa u sferu proizvodnje**

KLASIČNA EKONOMIJA – osnovna načela

4. Opšte ideje klasične ekonomije:
ekonomske slobode,
slobodna tržišna utakmica,
prirodni poredak (*homo ekonomikus*).
5. Klasičarski **prirodni poredak je KAPITALIZAM**
6. **Ekonomski filozofija – LIBERALIZAM/INDIVIDUALIZAM**
(lični interes iznad svega)
7. Ekonomska politika klasične škole je liberalistička –
PROTIV DRŽAVNE INTERVENCIJE

KLASIČNA EKONOMIJA – osnovna načela

8. **Privredni rast se odvija kroz interakciju akumulacije kapitala i podjele rada**



KLASIČNA EKONOMIJA – osnovna načela

9. Razvoj **teorije radne vrijednosti**
10. Raspodjela i trgovina – **princip komparativne prednosti**
11. **Lesefer poredak** (nepovjerenje i neprijateljstvo prema vladinoj intervenciji)
12. **Upravljanje prema nevidljivoj ruci tržišta**
(„invisible hand“)

Korijeni klasične političke ekonomije - Viljem PETI

Viljem PETI je osnivač klasične političke ekonomije u Engleskoj

- Uvodi pojam **politička aritmetika**

„Umjesto da upotrebljavam samo poredbene i superlativne riječi i intelektualne argumente, pokušao sam da se izrazim u brojevima, težinama i mjerama“



William PETTY
(1623-1687)

Kvalitativno-deskriptivnu metodu mijenja kvantitativno-empirijska metoda ekonomske analize

Korijeni klasične političke ekonomije - Viljem PETI

Petijev pristup privrednom razvoju odgovara Njutnovim zakonima fizike

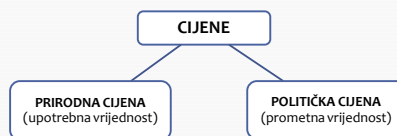
KLASIČARSKA EKONOMIJA	NJUTNOVSKA FIZIKA
ROBE	TJELA
PROIZVODNJA	KRETANJE TJELA
RAD	SILA
DRUŠTVENA PODJELA RADA	PROSTOR U KOME SE KREĆU TJELA

U Petijevim radovima, ova veza se ogleda u:

- Razgraničavanju nominalnih i realnih veličina na kratak rok
- Proizvodnji viška na dugi rok

Korijeni klasične političke ekonomije - Viljem PETI

PETI postavlja temelje *teorije radne vrijednosti*



- VRIJEDNOST ROBE JE ODREĐENA KOLIČINOM RADA** potrebnim za njenu proizvodnju
- RAD je „otac i aktivni tvorac bogatstva, kao što je ZEMLJA mati“
- Produktivan vs. neproduktivan rad**

Korijeni klasične političke ekonomije - Viljem PETI

- Realna vs. nominalna vrijednost**
- Peti isticao da je **promjenom nominalnih veličina nemoguće promijeniti realne odnose u privredi**
- Pokušaj „kvarenja monete“ ne mijenja realno bogatstvo (danas preko *inflatornog poreza – novčana iluzija*)
„Sve to zaista uistinu znači samo porez na one ljude kojima je država dužna...kao i sličan teret na one koji žive od penzija, utvrđenih renti, anuiteta, plata, poklona“
- Novac mora biti jedinstvene vrijednosti** (*Grešamov zakon*)

Korijeni klasične političke ekonomije - Viljem PETI

- Glavni oblik viška vrijednosti**, kod Petija, je **prirodna renta** na zemlju, slično fiziokratskom neto proizvodu
- Prirodna renta = ukupna žetva – troškovi sjemena i rada (međuzavisnost rente i najamnine)
- PETI** je dao doprinos javnim finansijama kroz razradu načela racionalnosti u ubiranju poreza
„Neka porez nikad ne bude tako velik, ako je proporcionalan nad svima...ono što ljude najviše ljuti je biti oporezovan više od komšije; Porezi ako se utroše na naše domaće robe, meni se čini, čine malo štete cijelom narodu“

KLASIČNA EKONOMIJA – Viljem PETI – rezime

- Utemeljuje **kvantitativno-empirijsku metodu** ekonomske analize
- Teorija radne vrijednosti – **rad kao mjera vrijednosti**
- Odnos nominalnih i realnih veličina
- Glavni oblik viška vrijednosti je **prirodna renta na zemlju**
- Doprinos javnim finansijama – načelo racionalnosti i proporcionalnosti

Korijeni klasične političke ekonomije - Pjer BOAGIJBER

Pjer BOAGIJBER (*Pierre le Pesant de Boisquibert*, 1646-1714) je prethodnik klasične škole u Francuskoj

Boagijberov napad na merkantilizam odvija se u tri pravca:



Korijeni klasične političke ekonomije - Pjer BOAGIJBER

Boagijber smatra da je **novac puko sredstvo** i metoda bogatstva, dok su **robe prava svrha bogatstva** i njegov cilj

Novac je „stvar specifično utemeljena da bude na usluzi ljudskom rodu, bude njegov ROB, a ne njegov GOSPODAR“

- Nije važna samo količina novca, već količina posla koji novac obavlja

Korijeni klasične političke ekonomije - Pjer BOAGIJBER

- Energičan je zastupnik poljoprivrednog interesa (slobodna trgovina uslov ekspanzije proizvodnje)
- Bogajiber je ukazao na **važnost efektivne tražnje** (potrošnja – dohodak – zaposlenost)
- **Smanjenje poreza radi povećanja potrošnje** (kritika poreza na imovinu, poreza na promet, carina)

O raspodjeli bogatstva i klasama, Boagijber ističe: „ljudski rod je danas u potpunosti podijeljen u dvije klase, jednu koja ne radi ništa ali uživa u svakom zadovoljstvu, i drugu koja radi od jutra do mraka obezbjeđujući samo osnovne potrepsitine...“

HVALA NA PAŽNJI

Kabinet: 309

E-mail: jocodj@gmail.com